

TÜRÜK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:17, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received*: **22.04.2019**

Kabul Tarihi / *Date of Accepted*: **21.05.2019**

Sayfa / *Page*: **127-143**

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK732>

Yazar / *Writer*:

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Gedizli

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü
mgedizli@gmail.com

TÜRKÇE VE MAKEDONCADA KULLANILAN ORTAK KELİMELERİN YAPI VE ANLAM ÖZELLİKLERİ *

Öz

Türkçe ve Makedonca iki farklı dil ailesine mensuptur. Türkçe, Ural-Altay; Makedonca ise Hint-Avrupa-Slav dil grubunun üyeleridir. Bu farklılığa rağmen dil ilişkisi bağlamında pek çok ortak kelimeleri bulunmaktadır. Kelimeler dillerin temel unsurlarından biridir. Kelime ortaklığı üzerinden diller arası ilişkileri çok yönlü değerlendirmeye almak mümkündür. Dil içi ilişkiler yanında dil dışı ilişkiler açısından da incelenebilecek bu durum, dil konuşurlarının tarih içindeki ilişkileri hakkında fikir edinmeye katkı sunduğu gibi geleceğe dair bir takım planlamalar için de önemli bir altyapı oluştururlar. Tarihi olarak ortak coğrafya, siyaset, kültür ve sosyolojik ilişkiye sahip olan Türkçe ve Makedoncanın bugün sözlüklerine girmiş olan ortak kelimelerin sayısı oldukça fazladır. Konu hakkında müstakil çalışmalar henüz yeterli bir seviyede olmasa da muhtelif niyetlerle ortaya konulan yaklaşımlar, konunun bilimsel bir bakışla ele alınması gerektiğine dair yeterli veri sunmaktadır. Bu makalede Türkçe ve Makedoncada ortak olarak kullanılan kelimeler yapı ve anlam özellikleri açısından irdelenmiştir. Her dilin kendine ait yapısal (morfolojik) ve anlamsal (semantik) işleyişi vardır. Bu çalışmada Türkçe ve Makedoncanın ortak kelimelerinin yapı ve anlam özellikleri üzerinde durularak dil araştırmacılarının ilgisine sunulmuştur. Diğer taraftan dil dışı gelişmelerin (coğrafya, siyaset, kültür ve sosyoloji vb.) dil içi (fonetik, morfoloji,

* Bu makale 12-14 Mayıs 2017 tarihlerinde IBU-ICSSH2017 (Uluslararası Balkan Üniversitesi, 2. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi, Üsküp) kongresinde sunulan sözlü bildirden üretilmiştir.

semantik vb.) ilişkilere yansımalarının farklı dil ailelerindeki görüntüsü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe; Makedonca; Ortak kelimeler; Dil ilişkileri.

STRUCTURE AND MEANING OF TURKISH AND MACEDONIAN COMMON WORDS

Abstract

Turkish and Macedonian belong to two different language families. Turkish is part of Ural-Altai language family while Macedonian is a member of Indo – European family, Slavic group of languages. Despite this difference in terms of language relations both languages have many common words. Words are one of the basic language elements. Commonality of words provides an opportunity for versatile interpretation of language relations. The given condition could be examined in terms of intra-linguistic as well as extra-linguistic relations providing the speakers with an opportunity to form an opinion about the relations of the two languages throughout the history as well as set up the basis for certain future planning. Historically speaking Turkish and Macedonian have shared a mutual space and political, cultural and sociological relations and the number of common words present in the dictionaries is quite large. Although there is insufficient number of independent studies on the topic, various attempts on the subject provide sufficient number of data requiring a scientific approach to the topic. This article studied the common words used in Turkish and Macedonian in terms of their structure and meaning. Every language has its own way of functioning on the sub-structural (morphologic) level and the level related to meaning (semantic). This study elaborated structural and semantic properties of common words used in Turkish and Macedonian and present it to linguists. On the other hand, this study also tried to reveal how extra-linguistic developments (space, politics, culture, sociology etc) reflect on the intra-linguistic (phonetics, morphology, semantics etc) relations in different language families.

Key words: Turkish; Macedonian; Common words; Linguistic relations.

1. Giriş

Diller arası ilişkilerde en yaygın görülen dilbilimsel özelliklerden birisi etkileşimdir. Çok farklı sebeplere bağlı olarak gerçekleşen dil ilişkilerinde de yaygın olarak görülen unsurlar kelimelerdir. Kelimeler diller arasında geçişkenlik gösterirken konuşurlar, coğrafyalar, kültürler, sanat, siyaset ve sosyal hayat hakkında pek çok fikirler verirler.

Dil ilişkileri çok yönlü olarak incelenebilir. Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç olmasının yanında, dilin diğer dillerle etkileşimiyle insanlar, toplumlar ve kültürler arası ilişkilerin de anlaşılmasına katkı sağlar. Dilbilim açısından dil ilişkileri daha çok dillere ait özelliklerin diğer dillerle ilişkilerdeki rolleri esas alınarak; bir başka ifadeyle daha çok dillerin sistematik işleyişine

bağlı kurallar üzerinden incelenmektedir. Dili bir yapı olarak kabul eden dilbilimi, bu yapıyı her yönden incelerken diller arasındaki ilişkileri de yine aynı bakış açısıyla değerlendirmektedir.

Bu araştırmanın konusunu iki farklı dilin bünyesinde bulunan aynı kelimeler oluşturmaktadır. Türkçe ve Makedonca, dünya dillerinin sınıflandırılma sistemine göre farklı dil ailelerinin mensupları olmalarına rağmen pek çok kelimeyi ortaklaşa kullanmaktadır. Bu iki dilde ortak kullanılan kelimeler, yapı ve anlam özellikleri bakımından incelendiğinde Makedonca ve Türkçe arasındaki dil ilişkisi sadece dil ilişkisiyle sınırlı kalmayıp milletler, kültürler, milli tarihler, inançlar ve kimlikler arası ilişkinin de yorumlanmasına katkı sunmaktadır.

Bugünkü Makedonya Türkçenin ve Türklerin tarihi maceralarının bir döneminin geçtiği coğrafyayı oluşturmaktadır. Beş yüz elli yıllık tarihi birlikteliğin anısı olarak düşünülebilecek olan ortak kelimelerin bir kısmının tarihten ziyade çağdaş şartlardan dolayı kullanıldığının da gözlemlenmesi Makedonca ve Türkçe konuşulan bu coğrafyadaki dil ilişkilerinin önemini artırmaktadır. Özellikle araştırmanın anlamla ilgili olan kısmı, dillerin varlığında dil dışı ilişkilerin önemine dikkat çekmektedir. Dilin iç işleyişinde ortaya çıkan yapısal etkileşimler dillerin karakteristik (yapısal) özelliklerini yansıtırken diğer taraftan özellikle tarih, kültür, inanç ve sosyal hayata dair anlam gösteren kelimelerdeki müştereklik, dilin kendi dışındaki dünyayla ilişkisini yansıtmaya bakımından önemli kılmaktadır.

2. Türkçe, Makedonca ve Türkçevren

Türkçe, Ural-Altay Dil Grubunun Altay kolunda yer alır. Sondan eklemeli bir dildir. Bugün dünya üzerinde 250 milyona yakın insan Türkçe ve Türkçenin lehçelerini konuşmaktadır. Son yıllardaki girişimler ve Türkiye'nin göstermiş olduğu isteklilik Türkçe öğrenmeye ilgiyi artırmaktadır. Özellikle Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri (<http://www.yee.org.tr/>) vasıtasıyla, tarihi süreç içinde Türkçe ile yakın ilişkisi olmamış milletler ve ülkelerin bu kültür merkezleri sayesinde Türkçeyi ve Türk kültürünü yakından tanımaya çalışmaktadır.

Türkçe ve Makedonca arasındaki ilişkiye değinen muhtelif çalışmalar yapılmıştır, ancak bu çalışmaların genel özellikleri daha çok Türkçenin Makedoncaya etkisi ve Türkçeden Makedoncaya geçen dil unsurları üzerine olmuştur (Yelten-Karasu 2012, Ülker 2005, Arizankovska-Hoca 2014, Mehmetoğlu 2016, Karasu 2018, Friedman 2002).

Türkçe, dünya dilleri arasında gerek bugün gerekse tarihi süreci bakımından çok geniş coğrafyalara uzanmış bir dildir. Bu özelliği Türkçenin kendisi dışındaki dillerle etkileşimler yaşamasına ve kendi iç işleyişi bakımından da yeni mecralar kazanmasına fırsat vermiştir. İlk yazılı eserlerinden bu yana Türkçe, siyasi ve bilimsel iradenin dili olma yolunda bir asırlık yoğun ve sistemli bir tecrübe yaşamaktadır. Türkçe üzerine yapılan araştırmaların, yoğunluklu olarak gramer konularını işlediği, ancak belgelere dayanan üç kıtalık bir yayılma tecrübesi yaşadığı halde Türkçenin, Türkçevrendeki dillerle ilişkiler kısmında ise yeterince irdelenmediği gözlerden kaçmamaktadır.

Makedonca, Hint-Avrupa dil ailesinin İslâv dilleri kolundandır. Güney İslâv dilleri grubuna girer. Makedon dilinin ses sistemi 31 sestenden ibarettir. Her ses için Kiril alfabesinden birer işaret (harf) vardır: a/a, б/b, в/v, г/g, д/d, ї/gi, e/e, ж/şz, з/z, s/dz, и/i, j/j, к/k, л/l, љ/ly, м/m, н/n, њ/ny, o/o, п/p, р/r, с/s, т/t, к/ky, y/u, ф/f, х/h, ц/ts, ч/tf, џ/dz, ш/ş. Bunlardan beşi ünlü (a/a, e/e, и/i, o/o,

y/u), diğerleri ise ünsüzdür. Makedoncada "p" (re) sesi de ünlü görevinde bulunabilir ve buna "ünlü r(e)'si" (vokalnor) denir. Bu "ünlü r'sinden önce çok kısa, hatta ses denemeyecek kadar boğuk bir "ı" gelir (Ahmed 1999) . Makedonca Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

Türkçenin geçmişte ve şimdilerde lehçe, şive ya da ağız olarak konuşulduğu ya da yaşatıldığı, diğer dillerle ilişki ve etkileşimde bulunduğu mekânın adına Türkçevren denir (Gedizli: 2017). Türkçevrendeki dillerin Türkçeyle ilişkileri noktasındaki araştırmalar yeterli tartışmaları yapabilecek seviyeye gelmemiştir. Son yıllarda dil ilişkileri bağlamında ortaya konulan bir takım bilimsel çalışmalar ve Türkçenin öğrenilmesi yönündeki dikkat çekici istek hem Türkçevrenini hem de bu kapsamdaki dillerle Türkçenin ilişkisine ilgiyi artırmaktadır. Günay Karaağaç tarafından hazırlanan Türkçe Verintiler Sözlüğü bu konudaki önemli eserlerden birisidir (Karaağaç: 2008). Eserde Türkçeden kelime geçişi olan on dokuz dildeki kelimeler bulunmaktadır. Türkçenin dünyadaki pek çok dille ilişkisine bağlı olarak verdiği kelimelerin tespit edildiği eser genelleyici niteliktedir. Daha ayrıntılı ve özel ilgiler sayesinde yapılacak ilmi çalışmalarla Türkçenin pek çok imkânının fark edilebileceği öngörülebilir. Mesela “Türkçevren” terimi bu yöndeki girişimlerle önerilmektedir.

3. Kelime

Kelimeler, seslerden sonra dili oluşturan en önemli dil birimleridir. Anlamalı ya da görevli birimler olmalarının yanında dilin anlam işaretleme ve anlatım gerçekleştirme işlevlerinin yerine getirilmesinde temel rol oynarlar. Dile dair genellemeler yapılırken sadece kelimeyle dili tanımlamak bazı durumlarda mümkün olabilir. Seslerin organize olmasıyla oluşan kelime, dilbilimin kurucusu Ferdinand de Saussure tarafından geleneksel dil bilgisi yaklaşımının dışında bir anlayışla da düşünülmeye başlanmıştır. Dilbilimde kelimelerden ziyade dili oluşturan unsurların gösterge olduğuna dikkat çekilmiştir. Göstergenin nedensizliği de dilbilimin temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır.

Türkçe, Türk dili ve Türk dilbilimi alanlarında kelimeyle ilgili yaklaşımların farklılıkları, çalışma konusu sadece “kelime/kelimelerden” oluşan araştırmalarda terim karışıklığı yaşanmasına sebep olmaktadır. Saussure ile başlatılan dilbilim anlayışında artık göstergeler üzerinden dil ve dil birimleri ele alınıp değerlendirilirken, geleneksel dil bilgisi olarak adlandırılacak olan öteden beri sürüp gelen dil araştırmacılığında ise kelime daha çok dilin asıl unsuru olarak düşünülmektedir. Bu durum, kelime hakkında yapılan çalışmalarda da kargaşa üretmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada her iki yaklaşımın (dilbilim ve dil bilgisi) “gösterge ve kelime” ile ilgili açıklamaları terim sözlükleri yardımıyla ortaya konulacaktır.

Terim sözlükleri “gösterge”yi şu şekilde açıklamaktadır:

“Kendi dışında bir şeyi temsil eden ve temsil ettiği şeyin yerini tutabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu, vb. Bu açıdan genel olarak, sözcükler, simgeler, vb. gösterge diye adlandırılır. F. de Saussure’e göre, gösteren/gösterilen bütünlüğü, dilsel göstergelerin hem nedensiz hem de çizgisel olmasını sağlar: Dilsel gösterge nedensizdir, çünkü gösterilen (kavram) gösterene (işitim imgesi) keyfi olarak bağlanır” (Rifat 2013: 97).

“Gösterge, biri dilin ses-biçim etkileşimine dayanan gösteren, diğeri anlam-kavram etkileşimine dayanan gösterilen olan birlikten oluşur. Bunlar bir kağıdın iki yüzü gibidir,

aralarındaki ilişki nedensiz ve çağrışımsaldır, yani m.a.s.a ses-biçimi söylendiğinde akla belirli bir ev eşyasına ait anlam-kavram gelmesinin bir nedeni bulunmamaktadır” (Hengirmen 2009: 195)

Kamile İmer vd.’nin hazırladığı Dilbilim Sözlüğü; 1. Gösteren ile gösterilen arasındaki iki yanlı nedensiz ilişkilerin oluşturduğu birim. İlişkinin kendisi anlamlama olarak adlandırılır. 2. İletişim modelinde bildirinin vericiden geçtikten sonra temsil edildiği fiziksel biçim; örn. Şu anda okunan sözcükler, bildirinin harflere dönüşmesinden oluşan fiziksel biçimlerdir. Konuşma süresince duyulan sözcükler işitsel göstergelere, okurken görülen yazılı sözcüklerse görsel göstergelere örnektir (İmer vd. 2013: 144).

Berke Vardar yönetiminde hazırlanan Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde gösterge, genel olarak bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık ya da olgu; özel olarak, dilsel bir gösterenle bir gösterilenin birleşmesinden doğan birim, şeklinde açıklanır (Vardar vd. 1998: 111).

Başka bir terim sözlüğünde ise gösterge şu şekilde açıklanmaktadır: “Kendisinden başka bir şeyin yerini tutan anlamlı birim göstergedir. Gösterge, gösterge bilimindeki en küçük anlamlı birimdir. Gösterge, kendi dışında bir şey gösteren her türlü varlık veya olgudur. Gösterge olmak, kendisi dışında bir başka nesneye işaret etmektir. Gösterge, gösteren-gösterilen ilişkisiyle gerçekleşir” (Karaağaç 2013: 444).

“kelime/sözcük” ise terim sözlüklerinde şu şekilde ele alınmaktadır:

Yazı dilinde aralarında belli bir boşluk bırakılan, konuşma dilinde ise belli duraklamalarla sezilen; çekim ve türetim gibi işlemlere tabi olarak çeşitli biçimleniş özellikleri gösteren –ya da yeni biçimlenişleri olmayıp, çeşitli vurgu ve diziliş özellikleri gösteren- genellikle yeri ve konumu değiştirilebilen, bağlam içinde bir anlam, işlev ve değer kazanan, dilin çok yönlü özellikler gösteren en temel birimidir (Yılmaz 2014: 90).

Tek başına anlamı olan ya da anlamlı kelimeler arasında ilişki kurmaya yarayan, bir veya birden çok heceden oluşan ses öbeği (Topaloğlu 2019: 87).

Sözcük; anlamlı ses ya da ses birliği. Sözcük, kavram ve düşünce arasında çok yakın bir ilişki bulunur. Sözcüğü oluşturan sesler söylendiği zaman akla hemen ilgili kavram gelir (Hengirmen 2009: 336).

Berke Vardar sözcüğü, bir ya da birden çok sesbirimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya iç değişmeyen ya da –bükünlerde olduğu gibi- bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği (Vardar vd. 1998: 190) olarak açıklamaktadır.

Bir diğer terim sözlüğü de; kendisinden önce ve sonra bir boşluk bulunabilen, anlam taşıyan birim; bir sözce içinde tek bir biçimbirimden oluşabildiği gibi, tümce içinde gerekli ekleri de almış olan diğer birimlerden bağımsız olarak söylenebilen biçimbirim (İmer vd. 2013: 234) şeklinde ele almaktadır.

Zeynep Korkmaz da Gramer Terimleri Sözlüğü’nde; bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut

veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi (Korkmaz 2007: 144) olarak kelimeyi açıklamaktadır.

Kelime ve gösterge arasındaki farklılık kadar kesişme noktalarının da bulunması birinin diğerine tercih edilebilirliğini engellemektedir. Aynı şekilde sadece kelimeyle ilgili açıklamalarda da terim sözlüklerinde kesişme ve farklılaşmalar görülebilmektedir. Dolayısıyla kelimeyi odağına alan bu ve buna benzer çalışmalarda, kelimenin hangi terim sözlüğünün tanımına göre incelendiği gibi bir yaklaşım aranmasına sebep olurken diğer taraftan da kullanılan terimlerle ilgili kargaşa ortaya çıkmaktadır. Burada “yapı” terimi de bu tür soruna sebep olmaktadır. Kelimenin yapı özelliği olarak ifade edilenin morfolojik, şekil ve biçim özelliği mi yoksa leksik ya da sözlük birimi özelliği mi olduğu yönünde anlaşmazlık oluşmaktadır. Elbette her dilin kelime bilgisi kendi sistemi içerisinde bilgisini ortaya koyacaktır, ancak Türkçenin başından bu yana izlediği sürecin ortaya çıkardığı Türkçevren gerçeği, Türkçede kelimenin yapısı hakkında kendine özgü yaklaşımları ortaya çıkarmayı zorunlu kılmaktadır. Genel dilbiliminin dünya dilleriyle ilgili ortaya koyduğu tespitler belli bir noktaya kadar geçerlidir, fakat Türkçevren gerçeği göz ardı edilerek Türkçenin kelime bilgisi ile ilgili yapılacak epistemolojik bulgular noksan kalabilecektir.

Bu araştırmada kelimenin yapısıyla ortaya konulmaya çalışılan tespitler, iki dilde de kullanılmasına karşın aynı kelimelerin iki farklı dildeki varoluş biçimlerine dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bunu da Türkçe ve Makedoncadaki ortak kelime örnekleri üzerinden ortaya koymaktadır.

“yapı” terimi ile ilgili de dil bilgisi ve dilbilimi terim sözlükleri şunları göstermektedir:

Berke Vardar yapı terimini; genel olarak, bir bütünü oluşturan çeşitli bölümlerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerden ve bütün içinde yerine getirdikleri işlevlerden doğan düzen; özel olarak, dilsel öğelerin oluşturduğu, eşsüremlî iç bağıntılardan ve öğelerin işlevlerinden kaynaklanan, özerk nitelikli bütün, dizge; kimi durumlarda da dizimsel düzlemdeki ilişkilerin oluşturduğu bütün; sözdizimsel bütün (Vardar vd. 1998: 226) şeklinde açıklamaktadır.

Mehmet Hengirmen ise yapıyı; kendini oluşturan öğelerin varlığı ile ortaya çıkan, onların aralarındaki ilişki ve etkileşimlere dayanan bütünlük (Hengirmen 2009: 415) olarak belirtmektedir.

Dilbilim Sözlüğü’nde yapı terimi, genel olarak dilin ve dil içindeki öğelerin oluşturduğu düzen; bir bütünü oluşturan bölümlerin karşılıklı ilişkilerini yansıtan ilişkiler ağı. Daha dar anlamda, bu bütün içinde daha küçük birimlerin oluşturduğu düzen; örn. Dilbilgisinde ‘tümce yapısı’, ‘kiplik’ yapısı ya da sesbilimde ‘vurgu’ yapısı (İmer vd. 2013: 268) olarak açıklanmıştır.

Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü yapı terimini şöyle açıklar; genel olarak, bir bütünü oluşturan çeşitli bölümlerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerden ve bütün içinde yerine getirdikleri işlevlerden doğan düzen; özel olarak, dilsel öğelerin oluşturduğu, eş zamanlı iç bağıntılardan ve öğelerin işlevlerinden kaynaklanan, özerk nitelikli bütün dil birimleri için kullanılır. Yapı bazen aynı türden, bazen değişik türlerden birimlere ayrıştırılabilecek bir bütündür (Karaağaç 2013: 855).

Gramer Terimleri Sözlüğü’nde yapı terimi; belli bir dilin bölümlerini birbirine bağlayan ilişkiler bütünü olarak açıklar ve Türkçenin ses yapısı, seslerin birbiri ile ilişkilerine, şekil yapısı da

ek ve köklerin karşılıklı ilişkilerine bağlı bir sistem, bir bütündür (Korkmaz 2007: 240) diyerek örneklendirilir.

Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü ise yapı terimini şu şekilde açıklamaktadır: “Bir doğal dilin ya da daha geniş olarak bir gösterge dizgesinin değişik düzeylerde (ses, biçim, sözdizim, anlam vb.) tanımlanmasını sağlayan, öğeler arası ilişkilerin oluşturduğu bütün. Yapıyı belirleyen, tek tek öğeler değil de öğeler arası ilişkiler ağıdır. Yapıyı oluşturacak bu ağ da çeşitli parçalara ayrıştırılabilecek bir bütünlüktür; ağın içinde yer alan parçalar hem kendi aralarında ilişki içindedir, hem de oluşturdukları bütünle bağlantı kurarlar (Rifat 2013: 234).

Kelime, dil ilişkilerinin en önemli rol oynayan birimlerinin başında gelir. Diller arası geçişkenliklerde genellikle geçiş unsuru olarak kelime dikkati çeker. Gramer birimleri arasında dilden dile en kolay geçiş kelimelerde gözlemlenir. Geçiş yapan kelimeler sadece bir dil birimi olmanın ötesinde üstlendiği işlev bakımından da dikkate değer bilgiler verir. Mesela, bir dilden diğerine geçen kelimenin bağlaç, isim, fiil, özel isim, kuş ismi, terim, olay adı, inançla ilgili olması vb. dil ilişkisi hakkında bilgi vermesinin yanında toplumlar, milletler ve kültürler arası ilişkilere de ışık tutar. Bundan dolayı diller arasında ortak kullanılan kelimeleri yakından değerlendirmekte fayda bulunmaktadır.

4. Türkçe ve Makedoncadaki Ortak Kelimelerin Durumu

Kültürel bir değer olan dilin temel varlığını oluşturan kelimelerin diller arası ilişkilerdeki etkisi, dillerin ait olduğu toplumların genel olarak kültürel konumlarıyla yakından ilişkilidir. Türkçe ve Makedoncadaki ortak kelimelerin varlığını elbette kültürel ilişkilerin niteliği en iyi şekilde açıklamaya yardımcı olabilir. Bu çalışmanın kapsamı her iki dilin sözlüklerinde yer almış olan kelimelerle sınırlı olmakla birlikte, kelimelerin yansıttığı kültürel hayat bakımından daha detaylı bir dayanağı göstermeyi gerekli kılmaktadır. Bu konuda hem bu çalışmanın tarihi ve kültürel arka planının hem de diller arası kelime ortaklıklarının anlaşılabilmesi açısından doğrudan kültür odaklı bir makale kaleme alan Djuneis Nureski'nin “Osmanlı'dan Günümüze Makedonya'daki Türk Kültürü ve Makedonya'nın Türk Kültür Tarihindeki Yeri ve Önemi” yazısı önemli bir katkı sunmaktadır (Nureski 2016).

Nureski çalışmasında, XIV. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak Osmanlı hâkimiyetine giren ve XX. yüzyılın ilk çeyreğine, yani 1912-1913 Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı coğrafyasının önemli ve doğal bir parçasını oluşturan Makedonya topraklarındaki Türk kültürünün tarihi arka planını belirlemiştir. Bu beş yüz elli yıllık süre içinde Türk ve Makedon kültürlerinin etkileşim alanını oluşturan somut ve soyut kültürel unsurları ele alan Nureski, Türkçe ve Makedoncadaki ortak kelimelerin var oluş sebeplerini de ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti Makedonya'da çok sayıda cami, mektep, medrese, külliye, tekke, zaviye, han, hamam, kervansaray, bedesten, imaret, çeşme, sebil, köprü inşa edip kalıcı eserlerle somut Türk kültür unsurlarını bölgeye götürmüştür. Diğer taraftan ise Osmanlı Devleti'nin iskân politikasının gereği olarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Türkmenleri ve Yörük Türklerini buraya yerleştirerek soyut Türk kültür unsurlarının da buralarda yaşamasına imkân hazırlamıştır (Nureski 2016).

Tarihi beş buçuk asra dayanan Türk kültürünün Makedonya topraklarındaki varoluşu, hala Türk ve Makedon halklarının hayatlarında etkili bir şekilde devam etmektedir.

Türkçe ve Makedoncadaki ortak kelimeleri öncelikle iki başlıkta ele almak mümkündür: Tarihe dayanan ilişkilere bağlı olarak müştereklik oluşturan kelimeler ve bilim, sanat ve teknolojiyle ilgili olan ve dünya genelinde de hemen her dilde ortak olarak kullanılan kelimeler. Diğer yandan ortak kullanılan bu kelimelerin yapı ve anlam özellikleri de dikkat çekmektedir. Bu araştırmanın esas konusunu oluşturan müşterek kelimelerin yapı ve anlam özellikleri aşağıda ayrıntılı olarak gösterilecektir.

Türkçenin tarihi metinlerinde ve sözlüklerinde sıkça karşılaşılan ve Makedoncada da kullanılan kelimelere örnek oluşturması bakımından aşağıdaki kelime listesi, güncel olarak da her iki dilde kullanılmaya devam edilmektedir (Gedizli 2018).

aba	аба
abdest	абдест
abdestli	абдесли
abdesthane	абдесан
adaş	адаш
adem	адам
ahenk	ахенг
ahır	аар
ahmak	акмак
ahmaklık	акмаклак
aşçı	акчија
aşçıbaşı	акчибаши
aşık	ашик
aşılama	ашлама
aşikare	ашикаре
at	ат
atak	атака
bahçe	бавча
bahçıvan	бавчанција
bahşiş	бакшиш
bahtlı	батлија
bahtsız	баксуз
bakır	бакар
bakırcı	бакарција
bakırlı	бакарен
bakkal	бакал
bakkalcı	бакалин
bakkaliye	бакалница
bakla	бакла
baklava	баклава
basamak	басамак
basiretli	бистроумен
baskın	басканлак
basma	басма
basması	басмација

baston	бастун
baş	баш
başbozuk	башибозук
başka	башка
caba	цабе
cacık	салата
cadde	цаде
cadı	цадија
cam	цам
camadan	цамадан
cambaz	цамбаз
cambazhane	циркус
camcı	цамиција
camı	цамија
çamlık	çamлак
can	цан
canerîği	цанарика
canfes	çamфес
caz	цез
cefa	цефа
cehennem	ценем
ceket	цакет
celep	целеп
cellat	целат
cenaze	ценаза
cennet	ценет
cenk	ценк
çabuk	чабук
çadır	чадор
çadırcı	чадорција
çakal	чакал
çakı	чакија
çakıl	чакал
çakıllı	чакален
çakır	чакар

çakmak	чакмак	haber	абер
çakşır	чакшири	haberci	аберџија
çalgı	чалгија	haberdar	абердар
çalgıcı	чалгација	hac	хаџ
çalı	чалија	hacı	хаџи(ја)
çalım	чалам	haydi	ајде
çalımcı	чаламџија	hafız	афуз
çalımlı	чаламли	hak	ак
çalma	чалма	hakan	хан
çam	чам	haklı	аклија
çamlık	чамлак	hal	хала
çamsakızı	чамсаказ	halifelik	калифат
çanak	чанак	halis	алис
çanta	чанта	halka	алка
çantacı	чантар	ifrit	ифрит
çapkın	чапкан	iftira	ифтирија
çapraz	чапраз	iğne	игла
çar	џар	ikindi	икиндија
çardak	чардак	iklim	клима
çare	чаре	ikram	икрам
çarık	чарак	ilaç	иљач
çarıkçı	чаракчија	kadayıf	кадаиф
çarıçe	џариџа	kadı	кадија
çark	чарк	kadın	кадана
çarkçı	чаркчија	kadife	кадифе
çarklı	чарклија	kadir	кадар
çarşaf	чаршаф	kazan	казан
derbent	дервен	kazancı	казанџија
dere	дере	kazma	казма
derece	дерече	kebab	кебап
derman	дерман	kebabçı	кебапџија
dert	дерт	keçe	кече
derviş	дервиш	keder	кедер
desen	дезен	kefil	кефил
esas	темел	kefir	кефир
esir	есир	kehribar	келибар
esmer	есмер	kek	кекс
esnaf	еснаф	kel	кел
esnaflık	еснафлија	kelepir	келепур
gavur	гаур	keleş	келеш
gayda	гајда	keman	кемане
gaydacı	гајдар	kemancı	кеманеџија
gayret	гајрет	mahalle	маал
gayretli	гајретлија	mahfaza	кориџи
gazap	газеп	mahmur	мамурен
gazel	газела	mahmurluk	мамурлак

mahmuz	мсмүза	sakın	сакан
makam	мекам, мелодија	sakız	саказ
masal	масал	sofra	софра
masat	масат	sofralık	софралак
mecaz	метафора	softa	софта
mecidiye	мецидије	sohbet	муабет
meclis	меџлис	sokak	сокак
mecra	канал	şadırvan	шадрван
medrese	медре(зе,се,са)	şah	шах
nafaka	нафака	şahin	шаин
nafe	нафе	şahit	шаит
nafile	нафиле	şahitlik	шаитлак
nahiye	нахија	şaka	шега
nakil	транспорт	şakacı	шакација
nalbant	налбат	şakirt	шегрт, чирак
nalın	налан	şal	шал
nalıncı	наландија	şalgam	шалган
namaz	намаз	tabur	табор
namus	намуз	tabure	табурет
namuslu	намузлија	tabut	табут
paşa	паша	tafra	тафра, тафра
paşalık	пашалак	tahin	таин
pehlivan	пеливан	tahmin	тамина
pehlivanlık	пеливанлак	tahrik	провокација
peşkeş	пешкеш	tahsildar	такс(и,л)дар
peşkir	пешкир	takas	трамба
peştamal	пештемал	takke	шапка, качкет
peştamalcı	пештемалција	takkeci	шапкар
saat	саат	taklit	копија
sabah	сабајле	takrir	такрир
sabır	сабар	taksirat	таксират
sabırlı	сабарли	taktik	тактика
sahan	саан	zapt	запт
salep	салеп	zağar	загар
salepçi	салепчија	zahire	зајре
sahur	суфур	zahmet	замет
sakat	сакат	zahmetli	заметлија
sakatlık	сакатлак		

Tablo 1: Türkçenin tarihi metinlerinde ve sözlüklerinde görülen, güncel olarak da her iki dilde kullanılan kelimeler.

Her iki dilde kullanılan; bilim, teknoloji ve medyanın etkisine bağlı olarak yaygınlık kazanan kelimeler de Makedonca ve Türkçede ortaklık oluşturan diğer bir kelime grubunu yansıtmaktadır.

acente	агенција
adaptasyon	адаптација
adaptör	адаптер
aforizma	афоризам

afyon	афион
agresif	агресивен
ajan	агент
ajans	агентура

ajitasyon	агитација
akademi	академија
akademik	академски
aktif	актив
aktifleřtirmek	активизира
aktivite	активност
aktör	артист
aktüel	актуелен
akupunktur	акупунктура
akustik	акустика
akut	акутен
akü	акумулатор
akvaryum	аквариум
alafranga	алафранга
alarm	аларм
alaturka	алатурка
albüm	албум
amiral	адмирал
amirallik	адмиралитет
amonyak	амонијак
amorti	аморти
amortisman	амортизација
amper	ампер
ampul	ампула
anal	анален
analitik	аналитика
analiz	анализа
analog	аналоге
analoji	аналогија
ananas	ананас
anarři	анархија
anarřik	анархичен
anarřist	анархист
anarřizm	анархизам
anason	анасон
anatomi	анатомија
anatomik	анатомски
atlas	атлас
atlet	атлет
atletik	атлетски
atletizm	атлетика
atmosfer	атмосфера
atmosferik	атмосферски
atom	атом
atomcu	атомист
atölye	ателје

banal	банален
banallik	баналност
bandaj	бандаж
bandrol	бандерола
bando	банда
banka	банка
bankacı	банкар
bankacılık	банкарство
banker	банкар
banket	банкина
banknot	банкнота
bant	бант
banyo	бања
bar	бар
baraj	бараж
baraka	барака
barikat	барикада
bariton	баритон
bariyer	бариера
barmen	бармен
barok	барок
barometre	барометар
baron	барон
barut	барут
barutçu	барутница
baruthane	барутана
baryum	бариум
daktilo	дактилограф
daktilograf	дактилограф
defile	дефиле
dejenerasyon	дегенерација
dejenere	дегенерира
dekan	декан
dekolte	деколте
dekor	декор
dekorcu	декоратер
delegasyon	делегација
delege	делегат
delfin	делфин
diploma	диплома
diplomalı	дипломиран
diplomasi	дипломатски
diplomat	дипломат
diplomatik	дипломатски
direk	дирек
direkt	директен

direktif	директива
egoist	егоист
egoizm	егоизам
egzama	егзема
egzersiz	егзерциз
egzotik	егзотичен
emaye	емајл
emisyon	емисија
endaze	ендезе
endüstri	индустрија
endüstriyel	индустриски
enerji	енергија
enerjik	енергичен
enfeksiyon	инфекција
enfiye	емфие
enflasyon	инфлација
enformasyon	информација
enjeksiyon	ињекција
enstitü	институт
enstrüman	инструмен
enstrümantal	инструментален
fabrika	фабрика
faks	факс
faktör	фактор
fakülte	факултет
fanatik	фанатик
fanila	фанела
fantezi	фантазија
far	фар
faraş	фараш
fason	фазон
faşist	фашист
faşizm	фашизам
fatura	фактура
galoş	галоши
gangster	гангстер
garaaj	гаража
garanti	гаранција
garantör	гарант
gardırop	гардероба
gardıropçu	гардеробер
garez	гарез
gargara	гаргара
garnitür	гарнитура
garnizon	гарнизон
gitar	гитара

gitarcı	гитарист
giyotin	гилотина
gladyatör	гладијатор
glikoz	гликоза
gliserin	глицерин
global	глобален
gol	гол
golf	голф
gondol	гондола
gonk	гонг
goril	горила
gotik	готика
idadi	идадија
ideal	идеал
idealist	идеалист
idealizm	идеализам
ideoloji	идеологија
idol	идол
jargon	жаргон
jelatin	желатин
jenerasyon	генерација
jeneratör	генератор
jeofizik	геофизика
jeoloji	геологија
jest	гест
jeton	жетон
jilet	жилет
jimnastik	гимнастика
kamelya	камелија
kamera	камера
kamp	камп
kampanya	кампања
kamuflaj	камуфлажа
kamyon	камион
kanal	канал
kanalizasyon	канализација
klarnet	кларинет
klasik	класика
klasisizm	класицизам
klavye	клавијатура
klima	клима
klinik	клиника
klişe	клише
klozet	клозет
koalisyon	коалиција
kobra	кобра

liberal	либерал	papara	попара
liberalist	либерален	paperüs	папирус
lider	лидер	raket	рекет
lig	лига	rampa	рампа
likör	ликер	randevu	рандеву
limit	лимит	randıman	рандиман
limon	лимон	rapor	рапорт
limonata	лимонада	rapsodi	рапсодија
limonatacı	лимонација	rasyonel	рационален
linç	линч	rektör	рекатор
limuzin	лимузина	realist	реалист
linyit	лигнит	realizm	реализам
lira	лира	selektör	селектор
lirik	лирика	semantik	семантика
litre	литар	semaver	самовар
loca	ложа	sembol	симбол
manevra	маневар	sembolik	симболичен
mangal	мангал	seminer	семинар
manifatura	мануфактура	sempati	симпатија
manifesto	манифест	sempatik	симпатичен
manikür	маникир	senaryo	сценарио
manikürcü	маникир	senato	сенат
manipülator	манипулант	senatör	сенатор
manşet	манжетна	sendika	синдикат
manken	манкен, модел	teknik	техника
manyak	манијак	tekniker	техничар
manyetik	магнетен	teknisyen	техничар
organizasyon	органозација	teknolog	технолог
organizatör	организатор	teknoloji	технологија
organize	организиран	teknolojik	технолошки
organizma	организам	tekstil	текстил
orijinal	оригинален	tel	тељ
orquestra	оркестар	telefon	телефон
orkide	орхидеја	telepati	телепатија
panayır	панаѓур	teleskop	телескоп
panel	панел	televizyon	телевизор
panik	паника	telgraf	телеграф
panorama	панорама	vampir	вамфир
pansiyon	пансион	vandal	вандал
panter	пантер	vanilya	ванила
pantolon	пантолон	vantilator	вентилатор
papa	папа	vapur	вапор
papağan	папагал		

Tablo 2: Her iki dile de bilim, teknoloji ve medya araçlarıyla son yıllarda geçmiş bulunan ve güncel olarak kullanılan kelimeler.

5. Türkçe ve Makedoncadaki Ortak Kelimelerin Yapı ve Anlam Özellikleri

5.1. Yapı Özellikleri

Diller arasındaki farklılıkların somut belirtilerinden birisi ses özellikleridir. Her dil kendi ses düzeniyle işler. Dillerin sesleri, kullanıcılarının ortaklaşa kararlaştırdıkları ancak bilinçli bir çabaya gerek duyulmaksızın oluşan birimlerdir. İnsanın konuşma organlarının üretebildiği dil seslerinin ortalaması 50-60 aralığındadır. Dünya dillerinin bu seslerden oluşturulan seçkiyle kendi ses düzenlerini oluşturdukları düşünülmektedir. Dolayısıyla diller arasında geçiş yapan kelimeler her ne kadar seslerini koruyarak diğer dilin bünyesinde var olsa da ses yapısında bir miktar değişikliğe uğramaktadır. Örneğin ‘ö’ sesinin bulunmadığı dillerde ‘ö’ sesli kelimeler geçtiğinde ‘ö’ sesi yerine ‘ö’ye yakın bir ses tercih edilmektedir. Bu da muhtemelen ya ‘o’ sesi ya da ‘u’ veya ‘ü’ sesi olmaktadır. Türkçede “vapur” şeklinde seslendirilen kelime, Makedoncada “vapor” olarak seslendirilmektedir.

Kelimelerin temel yapı unsurlarını oluşturan sesler, iki farklı dil ailesine mensup olan Türkçe ve Makedonca arasındaki ortak kullanımlarda dil kullanıcılarının kendi ses rengini kazanmaktadır. Özellikle yazılı kaynaklar üzerinden yapılan bu çalışmada kelimeler sözlüklerdeki halleriyle ele alınmışlardır. Bu tespit dilin konuşulması esnasında daha açık ve anlaşılır olarak fark edilmektedir.

Diğer taraftan ses özellikleri bakımından dillerden biri kelimenin bünyesine ilave ses getirirken diğeri var olan bir ya da birkaç sesi eksiltmektedir. Mesela Türkçede “vanilya” olarak kullanılan kelime Makedoncada “vanila” şeklinde; Türkçede “sendika”, Makedoncada “sindikat” biçimiyle kullanılmaktadır.

Morfolojik ya da biçimbilimi açısından da diller kendi işletim sistemlerine göre kelimeler üzerinde tasarrufta bulunmaktadır. Her dil kendi yapısal özelliklerine göre düzen oluşturmaktadır. Türkçe ekleri kelimelerin sadece sonuna alırken başka bir dil hem önüne hem içine hem de sonuna alabilmektedir. Bazı diller çekim unsurunu ekleşme yoluyla sağlarken bazıları da çekimi sağlayan kelimeler kullanmaktadır. Makedonca ve Türkçenin ortak kullandıkları kelimelerin bir kısmında bu özellikler dikkati çekmektedir. Türkçenin morfolojik özelliklerine göre biçimlenmiş bir kelime Makedoncada aynı biçimde kullanılmaktadır. Mesela; “uğursuz” kelimesi Makedoncada da “uğursuz”; “şekerlik” kelimesi de “şekerlik” şeklinde Makedoncada var olmaktadır.

Kelimelerin morfolojik özelliklerinde dikkat çeken başka bir husus da kelime gövdesi olduğu gibi korunurken kelimeye gelen ekler, her iki dilde de dillerin kendilerine ait olan ekleri almıştır. Mesela; her iki dilde de “şapka” kelimesi kullanılmaktadır, ancak bu kelime yapım eki olarak yeni bir kelime oluşturduğunda Türkçe ve Makedonca kendi morfolojik işleyişini kullanabilmektedir. Şapka satıcısı gösteren “şapkacı” kelimesi Türkçede “şapka+cı” şeklinde olurken Makedoncada “şapka+r” olmaktadır. Benzer şekilde “sipahi” kelimesi Makedoncada “spaiya”, “sipahi+lık” de “spai+lak” şeklinde geçmektedir.

Sonuç olarak yapı özellikleri açısından kelimelerin fonetik ve morfolojik bazı değişimlere uğradığı ancak kelimenin temel yapısının her iki dilde de muhafaza edildiğini söylemek mümkündür.

5.2. Anlam Özellikleri

Anlam dilde kelimelerle gösterilir. Seslerden örülü dil birimi kelimelerin temel işlevi anlam göstermeleridir. Anlamın dil dışı unsurlarda gösterimleri de mevcuttur. Dilin temel işlevlerinden biri olan anlaşmanın gerçekleşmesinde anlatılanın dildeki görüntüsünün belirginleştiği temel birim kelimelerdir. Yapısal dilbilimin kurucusu Ferdinand de Saussure, gösterilen ve gösteren ayrımını açıklamak için “kâğıt” örneğini kullanmıştır. Göstergenin anlam ve biçiminin ayrıştırılamayacağını, dolayısıyla gösteren ile gösterilen ilişkisinin kâğıdın iki yüzü şeklinde ifade etmiştir. Yapısı seslerden oluşan ama aynı zamanda bir anlam taşıyan kelimelerin temel işlevlerinin başında anlamlı oluşları gelmektedir.

Dillerin özellikle ödünçleme yoluyla kadrolarına dâhil ettikleri kelimeler, ait oldukları dildekinden farklı, yakın ve ilgili anlamlar gösterebilirler. Çünkü anlamın yapısı, karakteri ve varoluş biçimi sadece dilin temel unsurunu oluşturan sesler gibi sınırlı değildir. Anlamın üretilmesinden ifade edilmesine uzanan süreç bireyden topluma ya da tam tersi olarak toplumdan bireye şeklinde bir istikamet şeklinde düşünülebilir. Bireyden topluma veya toplumdan bireye uzanan süreci etkileyen pek çok etkenden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla anlamın dillenmesi ya da dilleşmesinin tezahürü olarak düşünülmesi mümkün olan kelimelerin anlam özellikleri bakımından değerlendirilmelerinde yanlıgı veya belirsizlikler daha yüksek olabilir. Zaman içinde kelimenin yapısı olduğu gibi korunurken anlamının değiştiği, geliştiği veya genişlediği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Diller arası ortaklık göstergelerinden biri olan kelimeler de anlam bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Türkçe ve Makedoncada ortak kullanılan kelimeler her iki dilde de ortak anlamlarda bulunmaktadır.

Başka bir açıdan kelimelerin anlam çeşitliliği de üzerinde durulmayı gerektirmektedir. Birey ve toplum hayatının hemen her alanıyla ilgili kelimelerin müşterekliğinden bahsetmek mümkündür. Teknolojiden, sağlığa; aile hayatından mahalle kültürüne; hüzünden mutluluğa; inançlardan fikirlere uzanan hayatın hemen hepsini kuşatan alanlarla ilgili anlamların kelimelere yansıdığı görülmektedir. Anlam zenginliğinin kelimelerdeki çeşitliliği artırması iki dil arasındaki ilişkinin dilin sınırlarının ötesinde değerlendirmelere de imkân tanıyabileceğini düşündürmektedir. Mesela; “maşallah, manyak, macun, lokum, lakap, lakırdı, kulluk, kubbe, kolcu, bölükbaşı” gibi kelimelerin her biri kültür, tarih, coğrafya ve sosyoloji gibi alanlar açısından değerlendirmeler yapmaya fırsat sunmaktadır.

Tablo 1 ve 2’deki kelimeler anlam özellikleri bakımından Türkçe ve Makedoncada ortak kullanılan kelimeler hakkında oldukça ikna edici çeşitlilik sunmaktadır.

6. Sonuç

Bu çalışmanın ortaya koyduğu kelimeler, Türkçe ve Makedonca arasındaki ilişkileri hem artzamanlı hem de eşzamanlı değerlendirmeye fırsat vermektedir.

Artzamanlı olarak yapılacak çalışmalarda tarih, kültür ve edebiyat gibi alanlarda Makedonca ve Türkçe konuşanların iletişim ve etkileşimleri daha yakından araştırılabilir.

Eşzamanı olarak Makedonca konuşanların Türkçe; Türkçe konuşanların da Makedonca öğrenmelerinde hiç de göz ardı edilemeyecek zenginlikte kelime kadrosunu fark etmesini sağlayabilir. Özellikle Türk kültür havzası ya da Türkçevren olarak adlandırılan coğrafyalardaki milletlerin Türkçe öğrenim süreçlerini hızlandırabilir.

Bu çalışmanın bir başka özelliği de Türkçeden Makedoncaya geçen kelimeler üzerine yapılan çalışmaların yanında, her iki dilde müştereklik gösteren kelimelerin yapı ve anlam özelliklerine dikkat çekilerek her iki dilin araştırmacılarına ilgi alanı oluşturulmuş olmasıdır.

Özellikle Türkçenin kelime bilgisinin teşekkülünde Türkçevren gerçeği göz önünde bulundurularak yapılacak incelemelerin sonuçları, dilbilimi ve dil bilgisinin oluşturduğu çerçeveye ek olarak yeni bilgilerin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunabilir.

KAYNAKLAR

Ahmed, Oktay (1999). *Makedonca Sözlük’teki Türk Etkileri*. (Yayınlanmamış Seminer Ödevi), Üsküp/Makedonya: Kiril ve Metodi Üniversitesi Türkoloji Kütüphanesi.

- Arizankovska, Lidija; Fadıl Hoca (2014). “Makedonca-Türkçe Arasındaki Kültür Etkileşmede Dil Unsurunun Önemi”. Gostivar/Makedonya: Hikmet Dergisi S.24, s.28-43. http://hikmetdergisi.org/wp-content/uploads/hikmet24_v6.pdf (Erişim: 12.05.2019)
- Baki, Sebaydin (2015). *Türkçe-Makedonca; Makedonca-Türkçe Sözlük*. Üsküp: Furkan Print,
- Ergin, Muharrem (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yay.
- Friedman, Victor (2002). “Makedonya ve Civar Bölgelerde Balkan Türkçesi”. <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358605> (Erişim: 12.05.2019)
- Gedizli, Mehmet (2017). “Dil-Kültür İlişkisi Açısından Türkçe, Makedonca ve Arnavutçadaki Ortak Kelimeler”, Uluslararası “40 Yıl Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü” Sempozyumu, 18-19 Mayıs 2017, Sözlü Bildiri, Üsküp/Makedonya
- Gedizli, Mehmet (2018). *Bir Söyle İki Dinle*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yay.
- Hengirmen, Mehmet (2009). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. 3. Baskı, Ankara: Engin Yay.
- İmer, Kamile vd. (2013). *Dilbilim Sözlüğü*. 2. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay.
- Kançeski, Yanko (2015). *Reçnik*, Üsküp/Makedonya
- Karaağaç, Günay (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Karaağaç, Günay (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Karasu, Abidin (2018). “Makedoncadaki Türkçe Fiillerin Yapıları ve Kullanılış Şekilleri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C. 11 S. 61 s. 147-153. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt11/sayi61_pdf/1dil_edebiyat/karasu_abidin.pdf (Erişim: 12.05.2018)
- Korca, Mücahit (2016). *Türkçe-Makedonca; Makedonca-Türkçe Sözlük*. Üsküp: LogasA Yay.
- Korkmaz, Zeynep (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. 3. Baskı, Ankara: TDK Yay.
- Mehmetoğlu, Filiz (2016). “Türkçe-Makedonca, Makedonca-Türkçe Sözlükleri İle İlgili Analitik Bir Değerlendirme”. TDAY-B C. 64-2 s. 223-243, Ankara: TDK Yay. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/398947> (Erişim: 12.5.2019)
- Nureski, Djuneis (2016). “Osmanlı'dan Günümüze Makedonya'daki Türk Kültürü ve Makedonya'nın Türk Kültür Tarihindeki Yeri ve Önemi”. Avrasya Etüdüleri 50. Sayı, - Balkanlar Özel Sayısı- s. 351-388, Ankara: TİKA Yay. [https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Bro%C5%9F%C3%BCrleri/avrasyaetudleri%20\(50\).pdf](https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Tan%C4%B1t%C4%B1m%20Bro%C5%9F%C3%BCrleri/avrasyaetudleri%20(50).pdf) (Erişim: 12.05.2019)
- Rifat, Memet (2013). *Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- Salioy, Fevzi ve Semra N. Saliova (2016). *Çağdaş Makedonca-Türkçe ve Türkçe-Makedonca Sözlük*. İştıp/Makedonya
- Topaloğlu, Ahmet (2019). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Ülker, Çiğdem (2005). “Makedonya'daki Türkçe Üzerine Bazı Değınmeler”. Türk Dünyası Dil ve Edebiyatı Dergisi S.19 s. 103-109, Ankara: TDK Yay. <http://www.tdk.gov.tr/images/200519ulker.pdf> (Erişim: 12.05.2018)
- Vardar, Berke vd. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. 2. Baskı, İstanbul: ABC Kitabevi Yay.
- Yunus Emre Enstitüsü Başkanlığı www.yee.org.tr (Erişim: 15.05.2018)

Yelten, Muhammet ve Abidin Karasu (2012). “*Makedon Dilindeki Türkçe Kelimeler*”. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S.36, s. 201-247. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/158169> (Erişim: 12.05.2019)

Yılmaz, Engin (2014). *Temel Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Pegem A Yay.

Zoze, Murgoski (2005). *Reçnik*. Skopje (Üsküp)/Makedonya.